

Vergaderjaar 2017–2018

**34 845 XII**

## **Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) voor het jaar 2017 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota)**

**Nr. 2**

### **MEMORIE VAN TOELICHTING**

#### **INHOUDSOPGAVE**

#### **A. ARTIKELGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL**

##### **Wetsartikelen 1 en 2**

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikelen 1 en 2, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2017 wijzigingen aan te brengen in:

1. De departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.
2. De begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie.

De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,  
mede namens de Minister van Economische Zaken en Klimaat en de  
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,  
C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

## B. BEGROTINGSTOELICHTING

|     |                                                          |          |
|-----|----------------------------------------------------------|----------|
| 1.  | <b>Leeswijzer</b>                                        | <b>2</b> |
| 2.  | <b>Het beleid</b>                                        | <b>3</b> |
| 2.1 | Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties | 3        |
| 2.2 | De beleidsartikelen                                      | 5        |
| 2.3 | De niet-beleidsartikelen                                 | 19       |
| 2.4 | De agentschappen                                         | 21       |

### 1. Leeswijzer

#### Algemeen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen waarin aangegeven wordt welke Ministers voor welke begrotingsartikelen of onderdelen op dit moment in de begroting van HXII verantwoordelijk zijn. Dit naar aanleiding van de beleidshervakelingen die voortvloeien uit het Regeerakkoord.

#### **Verantwoordelijkheidsverdeling Ministers**

| Artikel<br>(onderdeel)       | Omschrijving                                       | Beleidsverantwoordelijke Ministers | Opmerking                     |
|------------------------------|----------------------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------|
| <b>Beleidsartikelen</b>      |                                                    |                                    |                               |
| 11                           | Integraal Waterbeleid                              | Minister van IeW                   |                               |
| 13.01                        | Ruimtelijk Instrumentarium                         | Minister van BZK                   |                               |
| 13.02                        | Geo-informatie                                     | Minister van BZK                   |                               |
| 13.03                        | Gebiedsontwikkeling                                | Minister van BZK                   |                               |
| 13.04                        | Ruimtegebruik bodem                                | Minister van IeW                   | Deel Structuurvisies naar BZK |
| 13.05                        | Eenvoudig Beter                                    | Minister van BZK                   |                               |
| 14                           | Wegen en Verkeersveiligheid                        | Minister van IeW                   |                               |
| 16                           | Openbaar Vervoer en Spoor                          | Minister van IeW                   |                               |
| 17                           | Luchtvaart                                         | Minister van IeW                   |                               |
| 18                           | Scheepvaart en Havens                              | Minister van IeW                   |                               |
| 19.01                        | Tegengaan Klimaatverandering                       | Minister van EZK                   |                               |
| 19.02                        | Internationaal beleid, Coördinatie en Samenwerking | Minister van IeW                   | Deel Klimaat naar EZK         |
| 20                           | Lucht en Geluid                                    | Minister van IeW                   |                               |
| 21                           | Duurzaamheid                                       | Minister van IeW                   |                               |
| 22                           | Omgevingsveiligheid en milieurisico's              | Minister van IeW                   |                               |
| 23                           | Meteorologie, seismologie en aardobservatie        | Minister van IeW                   |                               |
| 24                           | Handhaving en Toezicht                             | Minister van IeW                   |                               |
| 25                           | Brede Doeluitkering                                | Minister van IeW                   |                               |
| 26                           | Bijdrage Investeringsfondsen <sup>1</sup>          |                                    |                               |
| <b>Niet-beleidsartikelen</b> |                                                    |                                    |                               |
| 97                           | Algemeen Departement                               | Minister van IeW                   |                               |
| 98                           | Apparaatsuitgaven kerndepartement                  | Minister van IeW                   |                               |
| 99                           | Nominaal en Onvoorzien                             | Minister van IeW                   |                               |

<sup>1</sup> De beleidsverantwoordelijke Minister op het Infrastructuurfonds en het Deltafonds wordt toegevoegd in de Tweede supplettoire begroting van respectievelijk het Infrastructuurfonds en het Deltafonds.

De opzet en structuur van de onderliggende begroting voor Hoofdstuk XII is gebaseerd op de rijksbegrotingsvoorschriften van het Ministerie van Financiën. In de Rijksbegrotingsvoorschriften 2017 zijn onderstaande uniforme ondergrenzen opgenomen, welke worden gehanteerd bij het toelichten van begrotingsmutaties op het niveau van artikelonderdeel.

**Model 2.25 Rijksbegrotingsvoorschriften 2017**

| Omvang begrotingsartikel<br>(stand ontwerpbegroting)<br>in € miljoen | Beleidsmatige mutaties<br>(ondergrens in € miljoen) | Technische mutaties<br>(ondergrens in € miljoen) |
|----------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
| < 50                                                                 | 1                                                   | 2                                                |
| => 50 en < 200                                                       | 2                                                   | 4                                                |
| => 200 < 1.000                                                       | 5                                                   | 10                                               |
| => 1.000                                                             | 10                                                  | 20                                               |

**Opbouw**

Dit wetsvoorstel kent een opbouw waarbij afhankelijk van de informatievraag- en behoefte verder kan worden ingezoomd. Deze verdiepingsslag is als volgt opgebouwd:

1. In de begroting(wet) staat zijn de wijzigingen op de begrotingsstaat van het jaar 2017 voor de begroting van Infrastructuur en Milieu (XII) opgenomen. Deze dient ter autorisatie van de mutaties die op artikelniveau in de verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen worden voorgesteld bij deze Tweede suppletoire begroting.
2. In het overzicht in paragraaf 2.1 zijn de belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties opgenomen, die op hoofdlijnen inzicht verstrekt in de belangrijkste budgettaire voorstellen die leiden tot wijzing van de begroting 2017 (Kamerstukken II, 2016–2017, 34 550 XII, nr.2). Hiermee kan snel een indruk worden verkregen van de inhoud van dit wetsvoorstel.
3. In de artikelgewijze toelichting (paragraaf 2.2 beleidsartikelen en paragraaf 2.3 niet-beleidsartikelen) zijn in de tabellen budgettaire gevolgen van beleid de mutaties in de Tweede suppletoire begroting uitgesplitst in miljoenennota- en najaarsnotamutaties. De miljoenennotamutaties zijn reeds in de, aan uw Kamer voorgelegde, Ontwerp-begroting 2018 (Kamerstukken II, 2017–2018, 34 775 XII, nr. 2) toegelicht. De begrotingsmutaties van de najaarsnota worden toegelicht op basis van bovengenoemde staffel en/of beleidsmatig relevant.
4. In de paragraaf agentschappen (zie paragraaf 2.4) staan de aanpassingen in de exploitatie- en kasstroomoverzichten van de agentschappen waarbij sprake is van cumulatieve mutaties (in totaal) groter dan 5% van de oorspronkelijk vastgestelde begroting of cumulatieve mutaties (in totaal) groter dan € 20 miljoen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting.

**2. Het beleid****2.1 Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangsten mutaties**

De onderstaande tabel geeft de belangrijkste wijzigingen in de uitgaven en inkomsten aan ten opzichte van de Miljoenennota 2018. Een meer gedetailleerd overzicht van de mutaties per artikel is te vinden bij de budgettaire gevolgen van beleid in paragraaf 2.2 (de beleidsartikelen) en 2.3 (de niet-beleidsartikelen).

**Suppletoire mutaties 2017 (Tweede suppletoire begroting) (in € mln.)**

|                                                 | Artikel | Uitgaven | Ontvangsten |
|-------------------------------------------------|---------|----------|-------------|
| Stand ontwerpbegroting                          |         | 7.994,4  | 246,8       |
| Stand vastgestelde begroting 2017               |         | 7.994,4  | 246,8       |
| Stand 1 <sup>e</sup> suppletoire begroting 2017 |         | 7.871,8  | 276,0       |

|                                                  | Artikel | Uitgaven       | Ontvangsten  |
|--------------------------------------------------|---------|----------------|--------------|
| – Mutaties Miljoenennota 2018 (uitkomst 2017)    |         | – 410,7        | – 0,3        |
| – Belangrijkste mutaties Najaarsnota 2017        |         |                |              |
| 1. Regeringsvliegtuig                            | 97      | – 33,0         |              |
| 2. Hydrologische maatregelen                     | 13      | – 1,3          | 3,0          |
| 3. Bijstelling ETS-ontvangsten                   | 19      |                | – 64,0       |
| Overige interdepartementale overboekingen        |         |                |              |
| 4. overboekingen                                 |         |                |              |
| – waarvan uit het Infrastructuurfonds            | 26      | – 85,6         |              |
| – waarvan uit het Deltafonds                     | 26      | – 9,1          |              |
| – waarvan uit het Hoofdstuk XII                  | div.    | – 34,8         |              |
| Diversen                                         |         | 4,5            | 3,3          |
| <b>Stand 2<sup>e</sup> suppletoire begroting</b> |         | <b>7.301,8</b> | <b>218,0</b> |

## Toelichting

### 1. Regeringsvliegtuig

In de brief (Kamerstukken II 2015–2016 33 400, nr. 79) van 8 juli 2016 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de aanschaf van een vervangend Regeringsvliegtuig. Bij Voorjaarsnota 2017 is € 90 miljoen toegevoegd aan de begroting van lenM voor de vervanging van het Regeringsvliegtuig in 2017. Het koopcontract voor de levering van het nieuwe regeringsvliegtuig is getekend en het oude regeringsvliegtuig is verkocht. Een deel van de betaling vindt niet meer in 2017 plaats waardoor deze middelen doorschuiven naar volgend jaar.

### 2. Hydrologische maatregelen

Conform bestuurlijke afspraken uit het Begrotingsakkoord 2013 wordt in totaal € 30 miljoen vrijgemaakt vanuit de opbrengsten van grondverkoop ten behoeve van hydrologische maatregelen door provincies. Dit jaar wordt er € 4,3 miljoen overgeboekt waarbij de dekking voor € 3 miljoen bestaat uit de opbrengsten van de grondverkoop door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De overige dekking wordt enerzijds voorzien uit artikel 11 (€ 0,3 miljoen) en anderzijds uit artikel 98 (€ 1,0 miljoen). De dekking uit artikel 98 is mogelijk als gevolg van lagere kosten personele exploitatie (woon-werkverkeer/ minder opleidingen). Ook zijn er lagere kosten met betrekking tot externe inhuur onder andere doordat externen later gestart zijn dan gepland bij de implementatie van het nieuwe omgevingsstelsel.

### 3. Bijstelling ETS-ontvangsten

De ETS-ontvangsten vallen in 2017 naar verwachting € 64,0 miljoen lager uit dan begroot. De neerwaartse bijstelling van de ETS-ontvangsten volgt uit een verlaging van de verwachte prijs per emissierecht van € 7 naar € 5.

### 4. Overige interdepartementale overboekingen

Dit betreft diverse interdepartementale overboekingen en overboekingen naar het Provincie-, Gemeente-, het BTW-compensatiefonds voor andere het programma Beter Benutten (€ 9,1 miljoen), het programma Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (€ 45,0 miljoen), het project Rotterdamse Baan (€ 11,1 miljoen) en voor het project Logistiek multimodaal knooppunt Venlo (€ 21,2 miljoen) vanuit het Infrastructuurfonds en de uitvoering en

planuitwerking van de gebiedsontwikkeling van het project Ooijen-Wanssum (€ 5,2 miljoen) en het project Vismigratie Afsluitdijk (€ 4,7 miljoen) vanuit het Deltafonds. Verder wordt vanuit Hoofdstuk XII een bijdrage geleverd aan het Gemeentefonds en Provinciefonds voor diverse saneringsopgaves (€ 22,1 miljoen) en voor de implementatie van het programma Basis registratie Ondergrond (€ 3,1 miljoen).

## 2.2 De beleidsartikelen

In de tabellen budgettaire gevolgen van beleid zijn de mutaties in de 2<sup>o</sup> suppletoire begroting uitgesplitst in miljoenennota- en najaarsnotamutaties. De miljoenennotamutaties zijn reeds in de, aan uw Kamer voorgelegde, Ontwerpbegroting 2018 (Kamerstukken II, 2017–2018, 34 775 XII, nr. 2) toegelicht. De najaarsnotamutaties worden onder de tabellen op het niveau van het artikel-onderdeel toegelicht. Dit rekening houdend met de normering zoals eerder met uw Kamer is gedeeld.

### Artikel 11 Integraal waterbeleid

#### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 11                                  | Integraal waterbeleid                    | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1 <sup>o</sup><br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2 <sup>o</sup> suppletoire<br>begroting |                                                                | Stand 2 <sup>o</sup><br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
|                                     |                                          |                                    |                                                  | Mutaties<br>Miljoenennota                        | Overige<br>mutaties 2 <sup>o</sup><br>suppletoire<br>begroting |                                                  |
|                                     |                                          | (1)                                | (2)                                              | (3)                                              | (4)                                                            | (5)=(2)+(3)+(4)                                  |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                          | <b>56.898</b>                      | <b>54.279</b>                                    | <b>35.685</b>                                    | <b>1.784</b>                                                   | <b>95.675</b>                                    |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                          | <b>56.206</b>                      | <b>55.637</b>                                    | <b>794</b>                                       | <b>- 1.980</b>                                                 | <b>54.451</b>                                    |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                          |                                    |                                                  |                                                  |                                                                | 92%                                              |
| <b>11.01</b>                        | <b>Algemeen waterbeleid</b>              | <b>44.543</b>                      | <b>42.658</b>                                    | <b>243</b>                                       | <b>- 1.310</b>                                                 | <b>41.591</b>                                    |
| 11.01.01                            | Opdrachten                               | 14.729                             | 11.972                                           | 1.506                                            | - 2.008                                                        | 11.470                                           |
| 11.01.02                            | Subsidies                                | 11.361                             | 11.612                                           | 0                                                | 243                                                            | 11.855                                           |
|                                     | – <i>Partners voor Water (HGIS)</i>      | <i>11.311</i>                      | <i>11.541</i>                                    | <i>0</i>                                         | <i>93</i>                                                      | <i>11.634</i>                                    |
|                                     | – <i>Overige subsidies</i>               | <i>50</i>                          | <i>71</i>                                        | <i>0</i>                                         | <i>150</i>                                                     | <i>221</i>                                       |
| 11.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen               | 16.453                             | 17.074                                           | 0                                                | 405                                                            | 17.479                                           |
|                                     | – <i>waarvan bijdrage aan RWS</i>        | <i>16.043</i>                      | <i>16.624</i>                                    | <i>0</i>                                         | <i>355</i>                                                     | <i>16.979</i>                                    |
|                                     | – <i>waarvan bijdrage aan KNMI</i>       | <i>410</i>                         | <i>450</i>                                       | <i>0</i>                                         | <i>50</i>                                                      | <i>500</i>                                       |
| 11.01.04                            | Bijdrage aan medeoverheden               | 2.000                              | 2.000                                            | - 1.263                                          | 50                                                             | 787                                              |
| <b>11.02</b>                        | <b>Waterveiligheid</b>                   | <b>2.889</b>                       | <b>3.168</b>                                     | <b>0</b>                                         | <b>- 3</b>                                                     | <b>3.165</b>                                     |
| 11.02.01                            | Opdrachten                               | 2.889                              | 3.168                                            | 0                                                | - 3                                                            | 3.165                                            |
| <b>11.03</b>                        | <b>Grote oppervlaktewateren</b>          | <b>2.727</b>                       | <b>2.777</b>                                     | <b>574</b>                                       | <b>- 696</b>                                                   | <b>2.655</b>                                     |
| 11.03.01                            | Opdrachten                               | 2.727                              | 2.777                                            | 574                                              | - 696                                                          | 2.655                                            |
| 11.03.05                            | Bijdrage aan internationale organisaties | 0                                  | 0                                                | 0                                                | 0                                                              | 0                                                |
| <b>11.04</b>                        | <b>Waterkwaliteit</b>                    | <b>6.047</b>                       | <b>7.034</b>                                     | <b>- 23</b>                                      | <b>29</b>                                                      | <b>7.040</b>                                     |
| 11.04.01                            | Opdrachten                               | 3.148                              | 4.149                                            | - 23                                             | - 182                                                          | 3.944                                            |
| 11.04.02                            | Subsidies                                | 391                                | 644                                              | 0                                                | - 208                                                          | 436                                              |
| 11.04.04                            | Bijdrage aan medeoverheden               | 741                                | 350                                              | 0                                                | 0                                                              | 350                                              |
| 11.04.05                            | Bijdrage aan internationale organisaties | 1.767                              | 1.891                                            | 0                                                | 419                                                            | 2.310                                            |
| <b>Ontvangsten</b>                  |                                          | <b>3.000</b>                       | <b>3.043</b>                                     | <b>0</b>                                         | <b>226</b>                                                     | <b>3.269</b>                                     |

### Verplichtingen

De ophoging van het verplichtingenbudget wordt voornamelijk veroorzaakt door de vastlegging van een 3-jarige subsidie aan Deltares in 2017 voor de bouw van een nieuwe Geocentrifuge. Hiervoor is een verplichtingen schuif benodigd vanuit de jaren 2018, 2019 en 2020.

## 11.01 Algemeen Waterbeleid

Een bedrag van circa € 1,8 miljoen wordt binnen Algemeen Waterbeleid overgeheveld vanuit het opdrachtenbudget aan de bijdrage van het agentschap Rijkswaterstaat. Het betreft de middelen die voor de Icoon Afsluitdijk waren gereserveerd voor beheer en onderhoud en door RWS voor beheer en onderhoud wordt ingezet. Daarnaast wordt er vanuit het opdrachtenbudget artikel 11 een bedrag van 1 miljoen ingezet voor de dekking van de BRO (basis registratie ondergrond) op artikel 13. Verder wordt er voor de financiering van doorvaart en medegebruik windparken in 2017 € 0,5 miljoen overgeboekt naar het Ministerie van Economische Zaken (EZ). De Ministeries van IenM en EZ hebben overeenstemming bereikt over een 30/70 kostenverdeling van respectievelijk € 10 miljoen en € 21,7 miljoen voor het realiseren van nautische voorzieningen ten behoeve van doorvaart en medegebruik van windparken op zee. Het overige deel van de mutaties binnen het opdrachtenbudget bestaat grotendeels uit een overheveling naar het provinciefonds voor hydrologische maatregelen.

### Artikel 13 Ruimtelijke Ontwikkeling

#### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 13                                  | Ruimtelijke ontwikkeling               | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|----------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                        |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                        | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                        | <b>90.220</b>                      | <b>143.404</b>                       | <b>6.404</b>                         | <b>- 13.236</b>                                    | <b>136.572</b>                       |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                        | <b>102.337</b>                     | <b>155.569</b>                       | <b>164</b>                           | <b>- 19.272</b>                                    | <b>136.461</b>                       |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                        |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>91%</i>                           |
| <b>13.01</b>                        | <b>Ruimtelijk instrumentarium</b>      | <b>9.081</b>                       | <b>10.575</b>                        | <b>376</b>                           | <b>- 192</b>                                       | <b>10.759</b>                        |
| 13.01.01                            | Opdrachten                             | 9.081                              | 9.360                                | 186                                  | - 342                                              | 9.204                                |
|                                     | – Wabo                                 | 1.696                              | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – Architectonisch beleid               | 2.920                              | 2.588                                | 125                                  | - 392                                              | 2.321                                |
|                                     | – Overige opdrachten                   | 4.465                              | 6.772                                | 61                                   | 50                                                 | 6.883                                |
| 13.01.02                            | Subsidies                              | 0                                  | 1.215                                | 0                                    | 150                                                | 1.365                                |
| 13.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen             | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS             | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| 13.01.04                            | Bijdrage aan medeoverheden             | 0                                  | 0                                    | 190                                  | 0                                                  | 190                                  |
| <b>13.02</b>                        | <b>Geo-informatie</b>                  | <b>28.408</b>                      | <b>33.264</b>                        | <b>1.317</b>                         | <b>- 1.376</b>                                     | <b>33.205</b>                        |
| 13.02.01                            | Opdrachten                             | 2.510                              | 7.695                                | - 511                                | - 2.326                                            | 4.858                                |
| 13.02.02                            | Subsidies                              | 690                                | 1.690                                | 300                                  | - 23                                               | 1.967                                |
|                                     | – Basisregistraties                    | 690                                | 1.690                                | 300                                  | - 23                                               | 1.967                                |
| 13.02.06                            | Bijdrage aan ZBO's en RWT's            | 25.208                             | 23.879                               | 1.528                                | 973                                                | 26.380                               |
|                                     | – Kadaster                             | 25.208                             | 23.879                               | 1.528                                | 973                                                | 26.380                               |
| <b>13.03</b>                        | <b>Gebiedsontwikkeling</b>             | <b>10.993</b>                      | <b>9.927</b>                         | <b>190</b>                           | <b>- 45</b>                                        | <b>10.072</b>                        |
| 13.03.01                            | Opdrachten                             | 2.642                              | 4.376                                | - 2.212                              | - 45                                               | 2.119                                |
| 13.03.02                            | Subsidies                              | 60                                 | 60                                   | 0                                    | 0                                                  | 60                                   |
| 13.03.03                            | Bijdrage aan agentschappen             | 0                                  | 0                                    | 2.402                                | 0                                                  | 2.402                                |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS             | 0                                  | 0                                    | 2.402                                | 0                                                  | 2.402                                |
| 13.03.04                            | Bijdrage aan medeoverheden             | 8.291                              | 5.491                                | 0                                    | 0                                                  | 5.491                                |
|                                     | – Projecten BIRK                       | 4.432                              | 1.632                                | 1.309                                | 0                                                  | 2.941                                |
|                                     | – Projecten Nota Ruimte                | 1.309                              | 1.309                                | - 1.309                              | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – Projecten Bestaand Rotterdams Gebied | 2.550                              | 2.550                                | 0                                    | 0                                                  | 2.550                                |
| <b>13.04</b>                        | <b>Ruimtegebruik bodem</b>             | <b>40.721</b>                      | <b>42.515</b>                        | <b>- 1.354</b>                       | <b>- 22.045</b>                                    | <b>19.116</b>                        |
| 13.04.01                            | Opdrachten                             | 5.054                              | 6.423                                | 146                                  | - 610                                              | 5.959                                |
| 13.04.02                            | Subsidies                              | 12.000                             | 18.204                               | - 1.000                              | - 9.708                                            | 7.496                                |
|                                     | – Bedrijvenregeling                    | 10.000                             | 10.681                               | - 1.000                              | - 8.296                                            | 1.385                                |
|                                     | – Bodemsanering NS                     | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – Subsidies Caribisch Nederland        | 0                                  | 5.523                                | 0                                    | - 1.412                                            | 4.111                                |
|                                     | – Overige subsidies                    | 2.000                              | 2.000                                | 0                                    | 0                                                  | 2.000                                |
| 13.04.03                            | Bijdrage aan agentschappen             | 5.846                              | 5.382                                | 0                                    | 115                                                | 5.497                                |

| 13           | Ruimtelijke ontwikkeling                   | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|--------------|--------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|              |                                            |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoenennota            | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|              |                                            | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| 13.04.04     | – waarvan bijdrage aan RWS                 | 5.846                              | 5.382                                | 0                                    | 115                                                | 5.497                                |
|              | Bijdrage aan medeoverheden                 | 17.821                             | 12.506                               | – 500                                | – 11.842                                           | 164                                  |
|              | – Meerjarenprogramma Bodem                 | 14.910                             | 12.362                               | – 500                                | – 11.698                                           | 164                                  |
|              | – Programma Gebiedsgericht instrumentarium | 2.911                              | 144                                  | 0                                    | – 144                                              | 0                                    |
| 13.04.07     | Bekostiging                                | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|              | – Uitvoering klimaatadaptie                | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| <b>13.05</b> | <b>Eenvoudig Beter</b>                     | <b>13.134</b>                      | <b>59.288</b>                        | <b>– 365</b>                         | <b>4.386</b>                                       | <b>63.309</b>                        |
| 13.05.01     | Opdrachten                                 | 6.309                              | 33.454                               | – 365                                | 4.500                                              | 37.589                               |
|              | – Eenvoudig Beter                          | 6.309                              | 33.454                               | – 365                                | 4.500                                              | 37.589                               |
| 13.05.02     | Subsidies                                  | 0                                  | 9.000                                | 0                                    | 0                                                  | 9.000                                |
| 13.05.03     | Bijdrage aan agentschappen                 | 6.825                              | 16.834                               | 0                                    | – 114                                              | 16.720                               |
|              | – waarvan bijdrage aan RWS                 | 6.825                              | 16.834                               | 0                                    | – 114                                              | 16.720                               |
|              | <b>Ontvangsten</b>                         | <b>3.824</b>                       | <b>8.824</b>                         | <b>268</b>                           | <b>3.000</b>                                       | <b>12.092</b>                        |

## Verplichtingen

De verlaging van het verplichtingenbudget volgt uit onderstaande toelichtingen. Het lagere verplichtingenbudget komt voornamelijk door de overboekingen van € 21,7 miljoen aan het Gemeentefonds en Provinciefonds ten behoeve van de financiering van de bodemsaneringsprojecten miljoen. Daarnaast wordt het verplichtingenbudget opgehoogd met € 3 miljoen voor het overboeken van de ontvangsten uit de grondverkoop Rijksdienst voor Ondernemend Nederland aan de hydrologische maatregelen door provincies. Ook vindt er een ophoging van de verplichtingen plaats van € 4,5 miljoen met de overboeking van de gereserveerde middelen voor Eenvoudig Beter van artikel 18 naar artikel 13. Tevens worden de verplichtingen opgehoogd door de dekking van de Basisregistratie Ondergrond (BRO) vanuit artikel 11 naar artikel 13 met € 1 miljoen.

### 13.02 Geo-informatie

#### *Basis Registratie Ondergrond (BRO)*

Er wordt een bijdrage van € 3 miljoen geleverd aan EZ en € 0,3 miljoen aan RWS voor de implementatie van de BRO. Voor de dekking van de BRO komt € 1 miljoen over van artikel 11.

#### *Publieke Dienstverlening op Kaart (PDOK)*

Aan het Kadaster wordt een aanvullende opdracht verstrekt voor het uitvoeren van werkzaamheden in het kader van de PDOK (Publieke Dienstverlening op de Kaart). Hiervoor vindt dekking plaats vanuit een extra bijdrage van € 0,5 miljoen door EZ en circa € 0,4 miljoen vanuit het opdrachtenbudget van artikel 13.

### 13.03 Gebiedsontwikkeling

Conform bestuurlijke afspraken uit het Begrotingsakkoord 2013 wordt in totaal € 30 miljoen vrijgemaakt vanuit de opbrengsten van grondverkoop ten behoeve van hydrologische maatregelen door provincies. Dit jaar wordt er € 4,3 miljoen overgeboekt waarbij de dekking voor € 3 miljoen bestaat uit de opbrengsten van de grondverkoop door de Rijksdienst voor

Ondernemend Nederland. De overige dekking wordt enerzijds voorzien uit artikel 11 (€ 0,3 miljoen) en anderzijds uit artikel 98 (€ 1,0 miljoen). De dekking uit artikel 98 is mogelijk als gevolg van lagere kosten personele exploitatie (woon-werkverkeer/ minder opleidingen). Ook zijn er lagere kosten met betrekking tot externe inhuur onder andere doordat externen later gestart zijn dan gepland bij de implementatie van het nieuwe omgevingsstelsel.

### 13.04 Ruimtegebruik Bodem

#### *Financiering Bodemsaneringsprojecten*

lenM draagt via het Provinciefonds bij aan de bodemsaneringsopgave van het terrein van de voormalige Vetgas fabriek te Amersfoort voor € 7,5 miljoen en de asbest problematiek in Goor en omgeving (Overijssel) voor € 5,5 miljoen. Daarnaast draagt lenM via het Gemeentefonds € 8,7 miljoen bij aan de bodemsaneringsopgave Vogelmeerpolder Amsterdam.

Op 13.04 wordt vanwege stijgende drinkwatertarieven een aanvullende subsidie verstrekt op de drinkwatertarieven in Caribisch Nederland voor 3 jaar. Vanwege vertraging in vaststelling van de hogere tarieven op Caribisch Nederland (tweede helft van 2017) is het niet noodzakelijk om het volledig gereserveerde extra budget voor 2017 in 2017 beschikbaar te stellen. Dit budget wordt in 2017 ingezet voor de bodemsaneringsprojecten en in 2018 weer beschikbaar gesteld voor Caribisch Nederland.

### 13.05 Eenvoudig beter

#### *Eenvoudig Beter*

Bij de Ontwerpbegroting 2017 zijn op het Infrastructuurfonds en Delta-fonds middelen vrijgemaakt voor Eenvoudig Beter. De vrijgemaakte middelen staan gereserveerd op artikelonderdeel 18.16 Reservering Omgevingswet van het Infrastructuurfonds en worden tranchegewijs naar begroting Hoofdstuk XII overgeheveld waar de uitgaven voor de stelselherziening van het omgevingsrecht worden verantwoord. Met deze overboeking van € 4,5 miljoen worden de middelen voor de implementatie van de omgevingswet naar Hoofdstuk XII artikelonderdeel 13.05 geboekt.

### Ontvangsten

De verhoging van de ontvangsten houdt verband met de opbrengsten uit grondverkoop door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland van € 3,0 miljoen. Deze middelen worden via het Provinciefonds conform bestuurlijke afspraken uit het Begrotingsakkoord 2013 ingezet ten behoeve van hydrologische maatregelen door provincies.

### Artikel 14 Wegen en verkeersveiligheid

#### **Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)**

| 14             | Wegen en verkeersveiligheid | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|----------------|-----------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                |                             |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoennota              | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                |                             | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| Verplichtingen |                             | 31.892                             | 31.601                               | 2.135                                | 1.738                                              | 35.474                               |

| 14                                  | Wegen en verkeersveiligheid              | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                          |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                          | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                          | <b>34.406</b>                      | <b>45.621</b>                        | <b>1.874</b>                         | <b>1.738</b>                                       | <b>49.233</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                          |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>95%</i>                           |
| <b>14.01</b>                        | <b>Netwerk</b>                           | <b>17.587</b>                      | <b>29.152</b>                        | <b>1.493</b>                         | <b>2.220</b>                                       | <b>32.865</b>                        |
| 14.01.01                            | Opdrachten                               | 11.790                             | 22.699                               | 1.352                                | 2.122                                              | 26.173                               |
|                                     | – <i>Beter Benutten</i>                  | 6.471                              | 17.922                               | 550                                  | 4.019                                              | 22.491                               |
|                                     | – <i>BOA wegverkeersbeleid</i>           | 2.165                              | 1.253                                | 0                                    | 150                                                | 1.403                                |
|                                     | – <i>Wegverkeersbeleid</i>               | 1.792                              | 2.804                                | – 160                                | – 1.068                                            | 1.576                                |
|                                     | – <i>Overige opdrachten</i>              | 1.362                              | 720                                  | 962                                  | – 979                                              | 703                                  |
| 14.01.02                            | Subsidies                                | 1.176                              | 1.176                                | – 41                                 | – 5                                                | 1.130                                |
| 14.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen               | 4.621                              | 5.277                                | 182                                  | 103                                                | 5.562                                |
|                                     | – <i>waarvan bijdrage aan RWS</i>        | 4.621                              | 5.277                                | 182                                  | 103                                                | 5.562                                |
| <b>14.02</b>                        | <b>Veiligheid</b>                        | <b>16.819</b>                      | <b>16.469</b>                        | <b>381</b>                           | <b>– 482</b>                                       | <b>16.368</b>                        |
| 14.02.01                            | Opdrachten                               | 6.766                              | 6.252                                | 189                                  | – 524                                              | 5.917                                |
| 14.02.02                            | Subsidies                                | 8.539                              | 8.187                                | 164                                  | 30                                                 | 8.381                                |
|                                     | – <i>VVN</i>                             | 3.744                              | 3.651                                | 75                                   | – 20                                               | 3.706                                |
|                                     | – <i>SWOV</i>                            | 4.020                              | 3.780                                | 74                                   | 25                                                 | 3.879                                |
|                                     | – <i>Overige subsidies</i>               | 775                                | 756                                  | 15                                   | 25                                                 | 796                                  |
| 14.02.03                            | Bijdrage aan agentschappen               | 584                                | 584                                  | 0                                    | 12                                                 | 596                                  |
|                                     | – <i>waarvan bijdrage aan RWS</i>        | 584                                | 584                                  | 0                                    | 12                                                 | 596                                  |
| 14.02.05                            | Bijdrage aan internationale organisaties | 30                                 | 30                                   | 0                                    | 0                                                  | 30                                   |
|                                     | – <i>Euro NCAP</i>                       | 30                                 | 30                                   | 0                                    | 0                                                  | 30                                   |
| 14.02.06                            | Bijdrage aan ZBO's en RWT's              | 900                                | 1.416                                | 28                                   | 0                                                  | 1.444                                |
|                                     | – <i>CBR</i>                             | 900                                | 1.416                                | 28                                   | 0                                                  | 1.444                                |
| <b>Ontvangsten</b>                  |                                          | <b>6.782</b>                       | <b>6.782</b>                         | <b>0</b>                             | <b>0</b>                                           | <b>6.782</b>                         |

## Verplichtingen

De hogere verplichtingen komen met name door een overboeking vanuit het Infrastructuurfonds van 2,2 miljoen naar Opdrachten Beter Benutten. Hiernaast heeft ook een bijdrage van € 0,5 miljoen aan het Ministerie van Economische Zaken plaatsgevonden in het kader van het Programma Aanpak Stikstof.

### 14.01 Netwerk

#### Opdrachten

De hogere uitgaven voor Beter Benutten (BB) van € 4 miljoen hebben betrekking op een aanvullend budget op het onderdeel ITS (intelligente Transport Systemen).

Deels wordt dit binnen het artikel opgevangen door een herschikking van de opdrachtenbudgetten, waarbij € 0,9 miljoen van wegverkeersbeleid en € 0,9 miljoen vanuit de overige opdrachten naar het opdrachtenbudget van Beter Benutten gaan. Bij wegverkeersbeleid is dit met name zichtbaar op het onderdeel zelfrijdende auto, waar enerzijds de markt minder ondersteuning vraagt en anderzijds doordat de ontwikkeling van pilots meer tijd vergt.

Het restant van € 2,2 miljoen komt vanuit het beschikbare projectbudget voor Beter Benutten op het Infrastructuurfonds.

## Artikel 16 Spoor

### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 16                                  | Openbaar vervoer en Spoor                 | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                           |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                           | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                           | <b>9.436</b>                       | <b>2.604</b>                         | <b>4.215</b>                         | <b>- 13.373</b>                                    | <b>- 6.533</b>                       |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                           | <b>32.910</b>                      | <b>30.712</b>                        | <b>6.089</b>                         | <b>- 14.785</b>                                    | <b>22.016</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                           |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>93%</i>                           |
| <b>16.01</b>                        | <b>OV en Spoor</b>                        | <b>32.910</b>                      | <b>30.712</b>                        | <b>6.089</b>                         | <b>- 14.785</b>                                    | <b>22.016</b>                        |
| 16.01.01                            | Opdrachten                                | 5.973                              | 8.044                                | 612                                  | - 2.926                                            | 5.730                                |
|                                     | – ERTMS                                   | 0                                  | 47                                   | 0                                    | 0                                                  | 47                                   |
|                                     | – Overige opdrachten                      | 5.973                              | 7.997                                | 612                                  | - 2.926                                            | 5.683                                |
| 16.01.02                            | Subsidies                                 | 23.562                             | 19.421                               | 5.443                                | - 11.887                                           | 12.977                               |
|                                     | – GSM-R                                   | 20.283                             | 11.284                               | 4.323                                | - 11.997                                           | 3.610                                |
|                                     | – Bodemsanering NS percelen               | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – Overige subsidies                       | 3.279                              | 8.137                                | 1.120                                | 110                                                | 9.367                                |
| 16.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen                | 1.022                              | 894                                  | 0                                    | 18                                                 | 912                                  |
|                                     | – waarvan bijdrage aan KNMI               | 0                                  | 44                                   | 0                                    | 0                                                  | 44                                   |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS                | 1.022                              | 850                                  | 0                                    | 18                                                 | 868                                  |
| 16.01.04                            | Bijdrage aan medeoverheden                | 2.253                              | 2.253                                | 34                                   | 10                                                 | 2.297                                |
|                                     | – CLU Betuweroute en HSL                  | 2.253                              | 2.253                                | 34                                   | 10                                                 | 2.297                                |
| 16.01.05                            | Bijdragen aan internationale organisaties | 100                                | 100                                  | 0                                    | 0                                                  | 100                                  |
|                                     | <b>Ontvangsten</b>                        | <b>0</b>                           | <b>2.702</b>                         | <b>0</b>                             | <b>659</b>                                         | <b>3.361</b>                         |

### Verplichtingen

Op de subsidieregeling Beheersing GSM-R Interferentie zijn minder aanvragen binnengekomen dan verwacht. Het IenM-aandeel van de niet-bestede middelen wordt teruggeboekt naar de Investeringsruimte Spoor op het Infrastructuurfonds (€ 12,3 miljoen). Bij de Eerste suppletoire begroting 2017 is het aandeel van EZ (€ 11,3 miljoen) op artikel 99 geplaatst en doorgeschoven naar de jaren 2020 en 2021 in afwachting van de eindafrekening met het Ministerie van EZ.

Daarnaast heeft een overboeking aan het Ministerie van EZ van € 1,5 miljoen plaatsgevonden ten behoeve van de jaarlijkse bijdrage voor de ACM toezichtstaken in het kader van de Spoorwegwet.

### 16.01 Spoor

#### Overige opdrachten

De verlaging van het opdrachtenbudget op Spoor wordt voor € 1,5 miljoen veroorzaakt door een overboeking naar het Ministerie van Economische Zaken ten behoeve van de ACM toezichtstaken in het kader van de Spoorwegwet

Daarnaast wordt budget overgeheveld naar diverse opdrachtenbudgetten Luchtvaart voor het aanpakken en het onderzoeken van de capaciteitsproblemen op de luchthaven Schiphol (€ 0,5 miljoen) en voorlichting rondom vliegroutes van de luchthaven Lelystad (€ 0,2 miljoen).

Door vertraging in de totstandkoming van de opdracht aan het RIVM in het kader van het rekenmodel trillingen spoor, zal € 0,3 miljoen euro doorschuiven naar 2018.

## Subsidies GSM-R

Op de subsidieregeling Beheersing GSM-R Interferentie zijn minder aanvragen binnengekomen dan verwacht. Het lenM-aandeel van de niet-bestede middelen wordt teruggeboekt naar de Investeringsruimte Spoor op het Infrastructuurfonds (€ 12,3 miljoen). Bij de Eerste suppletoire begroting 2017 is het EZ-aandeel (€ 11,3 miljoen) op artikel 99 geplaatst en doorgeschoven naar de jaren 2020 en 2021 in afwachting van de eindafrekening met het Ministerie van EZ.

### Artikel 17 Luchtvaart

#### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 17                                  | Luchtvaart                                       | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|--------------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                                  |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                                  | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                                  | <b>11.956</b>                      | <b>9.033</b>                         | <b>8.572</b>                         | <b>1.713</b>                                       | <b>19.318</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                                  | <b>14.049</b>                      | <b>14.018</b>                        | <b>5.160</b>                         | <b>- 504</b>                                       | <b>18.674</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                                  |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>96%</i>                           |
| <b>17.01</b>                        | <b>Luchtvaart</b>                                | <b>14.049</b>                      | <b>14.018</b>                        | <b>5.160</b>                         | <b>- 504</b>                                       | <b>18.674</b>                        |
| 17.01.01                            | Opdrachten                                       | 8.739                              | 7.916                                | 2.360                                | 255                                                | 10.531                               |
|                                     | – Opdrachten GIS                                 | 3.487                              | 3.450                                | 1.390                                | 0                                                  | 4.840                                |
|                                     | – Overige opdrachten                             | 5.252                              | 4.466                                | 970                                  | 255                                                | 5.691                                |
| 17.01.02                            | Subsidies                                        | 3.664                              | 4.419                                | 2.800                                | - 761                                              | 6.458                                |
| 17.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen                       | 69                                 | 106                                  | 0                                    | 2                                                  | 108                                  |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS (Caribisch Nederland) | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS                       | 49                                 | 86                                   | 0                                    | 2                                                  | 88                                   |
|                                     | – waarvan bijdrage aan KNMI                      | 20                                 | 20                                   | 0                                    | 0                                                  | 20                                   |
| 17.01.05                            | Bijdrage aan internationale organisaties         | 1.477                              | 1.477                                | 0                                    | 0                                                  | 1.477                                |
| 17.01.06                            | Bijdrage aan ZBO's en RWT's                      | 100                                | 100                                  | 0                                    | 0                                                  | 100                                  |
|                                     | – LVNL                                           | 100                                | 100                                  | 0                                    | 0                                                  | 100                                  |
|                                     | <b>Ontvangsten</b>                               | <b>325</b>                         | <b>1.158</b>                         | <b>0</b>                             | <b>135</b>                                         | <b>1.293</b>                         |

### Verplichtingen

De hogere verplichtingen worden voornamelijk veroorzaakt door een verplichtingschuif van € 1,8 miljoen waarbij verplichtingenbudget vanuit latere jaren naar 2017 is gehaald als gevolg van het aangaan van een verplichting voor de subsidie tarieven Bonaire. Dit betreft een incidentele subsidie die in 2017 in zijn geheel wordt aangegaan en vastgelegd. Daarnaast zijn er minder opdrachten uitgevoerd door het Netherlands Aerospace Centre (NLR), waardoor het verplichtingenbudget met € 0,13 miljoen is verlaagd.

De resterende wijzigingen bij Tweede suppletoire binnen dit artikel zijn kleiner dan de gehanteerde norm en worden daarom niet uiteengezet (zie de leeswijzer).

## Artikel 18 Scheepvaart en havens

### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 18                                  | Scheepvaart en Havens                     | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                           |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                           | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                           | <b>11.665</b>                      | <b>35.136</b>                        | <b>- 589</b>                         | <b>7.858</b>                                       | <b>42.405</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                           | <b>27.752</b>                      | <b>31.363</b>                        | <b>190</b>                           | <b>- 437</b>                                       | <b>31.116</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                           |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>99%</i>                           |
| <b>18.01</b>                        | <b>Scheepvaart en havens</b>              | <b>27.752</b>                      | <b>31.363</b>                        | <b>190</b>                           | <b>- 437</b>                                       | <b>31.116</b>                        |
| 18.01.01                            | Opdrachten                                | 16.908                             | 20.110                               | - 340                                | - 171                                              | 19.599                               |
|                                     | – Topsector logistiek                     | 15.323                             | 18.153                               | - 1.340                              | 0                                                  | 16.813                               |
|                                     | – Caribisch Nederland                     | 0                                  | 100                                  | 1.000                                | 310                                                | 1.410                                |
|                                     | – Overige opdrachten                      | 1.585                              | 1.857                                | 0                                    | - 481                                              | 1.376                                |
| 18.01.02                            | Subsidies                                 | 8.225                              | 8.936                                | 0                                    | - 314                                              | 8.622                                |
|                                     | – Topsector logistiek                     | 7.775                              | 7.850                                | 0                                    | 0                                                  | 7.850                                |
|                                     | – Overige subsidies                       | 450                                | 1.086                                | 0                                    | - 314                                              | 772                                  |
| 18.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen                | 1.441                              | 1.114                                | 0                                    | 23                                                 | 1.137                                |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS                | 1.441                              | 1.114                                | 0                                    | 23                                                 | 1.137                                |
| 18.01.05                            | Bijdragen aan internationale organisaties | 1.178                              | 1.203                                | 530                                  | 25                                                 | 1.758                                |
| <b>Ontvangsten</b>                  |                                           | <b>0</b>                           | <b>700</b>                           | <b>0</b>                             | <b>69</b>                                          | <b>769</b>                           |

### Verplichtingen

De hogere verplichtingen worden met name veroorzaakt door een overboeking van € 6,5 miljoen vanuit het Infrastructuurfonds naar Hoofdstuk XII ten behoeve van Topsector Logistiek. Vanwege de goedkeuring van het jaarplan 2017 van de Topsector Logistiek is een aanvullende verplichtingenruimte noodzakelijk voor het opstarten van de activiteiten.

Als gevolg van de orkanen Irma en Maria in het Caribisch gebied, wordt noodhulp voor spoedreparaties verstrekt (€ 1,6 miljoen) om de havens op Saba en Sint Eustatius weer toegankelijk en veilig te maken.

De resterende wijzigingen bij Tweede suppletoire binnen dit artikel zijn kleiner dan de gehanteerde norm en worden daarom niet uiteengezet (zie de leeswijzer).

## Artikel 19 Klimaat

### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 19                                  | Klimaat                             | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|-------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                     |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                     | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                     | <b>60.195</b>                      | <b>74.847</b>                        | <b>3.052</b>                         | <b>1.237</b>                                       | <b>79.136</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                     | <b>61.434</b>                      | <b>78.960</b>                        | <b>- 2.056</b>                       | <b>- 2.876</b>                                     | <b>74.028</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                     |                                    | <i>100%</i>                          |                                      |                                                    | <i>100%</i>                          |
| <b>19.01</b>                        | <b>Tegengaan klimaatverandering</b> | <b>13.244</b>                      | <b>25.411</b>                        | <b>- 4.244</b>                       | <b>- 2.918</b>                                     | <b>18.249</b>                        |

| 19           | Klimaat                                                   | Stand          | Stand 1°       | Mutaties 2° suppletoire |                 | Stand 2°        |
|--------------|-----------------------------------------------------------|----------------|----------------|-------------------------|-----------------|-----------------|
|              |                                                           | vastgestelde   | suppletoire    | Mutaties                | Overige         | suppletoire     |
|              |                                                           | begroting      | begroting      | Miljoenennota           | mutaties 2°     | begroting       |
|              |                                                           | (1)            | (2)            | (3)                     | (4)             | (5)=(2)+(3)+(4) |
| 19.01.01     | Opdrachten                                                | 2.506          | 12.268         | - 4.769                 | - 3.556         | 3.943           |
| 19.01.02     | Subsidies                                                 | 0              | 1.987          | 150                     | 507             | 2.644           |
| 19.01.03     | Bijdrage aan agentschappen                                | 10.738         | 11.156         | 375                     | 131             | 11.662          |
|              | – Waarvan bijdrage aan KNMI                               | 398            | 358            | 0                       | 66              | 424             |
|              | – Waarvan bijdrage aan Nea                                | 6.934          | 7.752          | 375                     | 0               | 8.127           |
|              | – Waarvan bijdrage aan RWS                                | 3.406          | 3.046          | 0                       | 65              | 3.111           |
| <b>19.02</b> | <b>Internationaal beleid, coördinatie en samenwerking</b> | <b>48.190</b>  | <b>53.549</b>  | <b>2.188</b>            | <b>42</b>       | <b>55.779</b>   |
| 19.02.01     | Opdrachten                                                | 7.643          | 5.964          | - 112                   | - 2.013         | 3.839           |
|              | – Uitvoering CDM                                          | 0              | 0              | 0                       | 0               | 0               |
|              | – RIVM                                                    | 0              | 0              | 0                       | 0               | 0               |
|              | – Interreg                                                | 322            | 322            | 0                       | - 260           | 62              |
|              | – Overige opdrachten                                      | 7.321          | 5.642          | - 112                   | - 1.753         | 3.777           |
| 19.02.02     | Subsidies                                                 | 1.533          | 1.298          | - 602                   | 0               | 696             |
|              | – Interreg                                                | 1.533          | 1.298          | - 602                   | 0               | 696             |
|              | – Overige subsidies                                       | 0              | 0              | 0                       | 0               | 0               |
| 19.02.03     | Bijdrage aan agentschappen                                | 36.695         | 41.568         | 2.902                   | 1.520           | 45.990          |
|              | – waarvan bijdrage aan RIVM                               | 29.308         | 31.682         | 2.246                   | 807             | 34.735          |
|              | – waarvan bijdrage aan RVO                                | 7.008          | 9.627          | 656                     | 1.093           | 11.376          |
|              | – waarvan bijdrage aan RWS                                | 379            | 259            | 0                       | - 9             | 250             |
| 19.02.05     | Bijdrage aan internationale organisaties                  | 2.319          | 4.719          | 0                       | 535             | 5.254           |
|              | <b>Ontvangsten</b>                                        | <b>226.500</b> | <b>230.400</b> | <b>0</b>                | <b>- 63.336</b> | <b>167.064</b>  |

## Verplichtingen

De hogere verplichtingen worden vooral veroorzaakt door het eerder aangaan van verplichtingen in verband met de Demonstratieregeling Klimaattechnologieën en -innovaties in transport (DKTI Transport). In de Staatscourant wordt de regeling dit jaar gepubliceerd, dit betekent dat de verplichtingen dit jaar al worden aangegaan.

### 19.01 Tegengaan klimaatverandering

#### Brandstofvisie

Dit betreft met name lagere uitgaven in 2017 voor het programma brandstofvisie. Er wordt een kasschuif doorgevoerd tussen artikel 19 en 20. Het kasoverschot bij de Brandstofvisie in 2017 wordt ingezet voor het tekort op artikel 20 voor de Sanering Wegverkeerslawaaï á € 1,5 miljoen (20.01.04) en uitvoeringskosten luchtkwaliteit á € 0,8 miljoen (20.01.01). In 2018 wordt hetzelfde bedrag weer teruggeboekt van artikel 20 naar artikel 19.

### 19.02 Internationaal beleid, coördinatie en samenwerking

#### Opruimen drugsafvaldumping

IenM levert een bijdrage aan de kosten van het opruimen van drugsafvaldumping. Hiervoor wordt in totaal € 1 miljoen exclusief btw overgeboekt naar het Provinciefonds vanuit het opdrachtenbudget van artikelonderdeel 19.02. Dit betreft de invulling van het amendement Cegerek en Dijkstra (Kamerstukken II, 2014–2015, 34 000 XII, nr. 17).

De directie Juridische Zaken (HBJZ) voert verschillende juridische opdrachten uit en hiervoor worden middelen overgeboekt van DGMI vanuit het opdrachtenbudget. De uitgaven van HBJZ worden verantwoord op artikel 97.

#### Gecoördineerde opdrachtverlening RVO

De gecoördineerde opdrachtverlening aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) wordt verantwoord op artikel 19 Klimaat. In het kader hiervan worden vanuit andere artikelen en artikelonderdelen middelen overgeheveld naar de agentschapsbijdrage van artikelonderdeel 19.02 Internationaal beleid, coördinatie en samenwerking.

#### Ontvangsten

De ETS-ontvangsten vallen in 2017 naar verwachting € 64,0 miljoen lager uit dan begroot. De neerwaartse bijstelling van de ETS-ontvangsten volgt uit een verlaging van de verwachte prijs per emissierecht van € 7 naar € 5.

#### Artikel 20 Lucht en geluid

##### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 20                                  | Lucht en Geluid                                  | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|--------------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                                  |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoen-<br>notta        | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                                  | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                                  | <b>32.977</b>                      | <b>20.903</b>                        | <b>- 522</b>                         | <b>5.930</b>                                       | <b>26.311</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                                  | <b>30.402</b>                      | <b>18.503</b>                        | <b>- 522</b>                         | <b>2.336</b>                                       | <b>20.317</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                                  |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>100%</i>                          |
| <b>20.01</b>                        | <b>Luchtkwaliteit en tegengaan geluidshinder</b> | <b>30.402</b>                      | <b>18.503</b>                        | <b>- 522</b>                         | <b>2.336</b>                                       | <b>20.317</b>                        |
| 20.01.01                            | Opdrachten                                       | 5.013                              | 5.072                                | 0                                    | 1.152                                              | 6.224                                |
|                                     | – Verkeersemissies                               | 1.035                              | 1.781                                | 0                                    | 305                                                | 2.086                                |
|                                     | – Geluid- en luchtsanering                       | 3.978                              | 2.947                                | 0                                    | - 135                                              | 2.812                                |
|                                     | – Overige opdrachten                             | 0                                  | 344                                  | 0                                    | 982                                                | 1.326                                |
| 20.01.02                            | Subsidies                                        | 1.004                              | 4                                    | 0                                    | 0                                                  | 4                                    |
|                                     | – Euro 6 en Euro-VI                              | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – Verkeersemissies                               | 1.004                              | 4                                    | 0                                    | 0                                                  | 4                                    |
| 20.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen                       | 1.419                              | 1.686                                | 0                                    | 36                                                 | 1.722                                |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS                       | 1.419                              | 1.686                                | 0                                    | 36                                                 | 1.722                                |
| 20.01.04                            | Bijdrage aan medeoverheden                       | 22.020                             | 10.620                               | - 522                                | 1.148                                              | 11.246                               |
|                                     | – NSL                                            | 385                                | 385                                  | 0                                    | - 352                                              | 33                                   |
|                                     | – Wegverkeerlawaaï                               | 21.635                             | 10.235                               | - 522                                | 1.500                                              | 11.213                               |
|                                     | – Overige bijdrage medeoverheden                 | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| 20.01.07                            | Bekostiging                                      | 946                                | 1.121                                | 0                                    | 0                                                  | 1.121                                |
|                                     | <b>Ontvangsten</b>                               | <b>0</b>                           | <b>0</b>                             | <b>0</b>                             | <b>0</b>                                           | <b>0</b>                             |

#### Verplichtingen

De verhoging van het verplichtingenbudget wordt vooral veroorzaakt doordat verplichtingen eerder dan verwacht zijn aangegaan. Het Bureau Sanering Verkeerslawaaï (BSV) heeft het budget in de Staatscourant gepubliceerd. De verplichtingen worden in het huidige jaar aangegaan maar deze stonden geraamd in 2018.

## 20.01 Gezonde lucht en tegengaan geluidshinder

### Brandstofvisie

Er is sprake van lagere uitgaven in 2017 bij de brandstofvisie. Daarom wordt er een kasschuif doorgevoerd tussen artikel 19 en 20. Het kasoverschot bij de Brandstofvisie in 2017 wordt ingezet voor het tekort op artikel 20 voor de Sanering Wegverkeerslawaaï á € 1,5 miljoen en uitvoeringskosten luchtkwaliteit á € 0,8 miljoen. In 2018 wordt hetzelfde bedrag weer teruggeboekt van artikel 20 naar artikel 19.

### Artikel 21 Duurzaamheid

#### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 21                                  | Duurzaamheid                        | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|-------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                     |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                     | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                     | <b>18.871</b>                      | <b>22.902</b>                        | <b>1.977</b>                         | <b>- 1.437</b>                                     | <b>23.442</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                     | <b>20.900</b>                      | <b>22.549</b>                        | <b>785</b>                           | <b>- 1.017</b>                                     | <b>22.317</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                     |                                    | <b>100%</b>                          |                                      |                                                    | <b>100%</b>                          |
| <b>21.04</b>                        | <b>Duurzaamheidsinstrumentarium</b> | <b>1.594</b>                       | <b>3.170</b>                         | <b>- 1.100</b>                       | <b>- 951</b>                                       | <b>1.119</b>                         |
| 21.04.01                            | Opdrachten                          | 1.394                              | 3.170                                | - 1.100                              | - 951                                              | 1.119                                |
| 21.04.03                            | Bijdrage aan agentschappen          | 200                                | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS          | 200                                | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| <b>21.05</b>                        | <b>Duurzame Productketens</b>       | <b>16.184</b>                      | <b>18.050</b>                        | <b>1.557</b>                         | <b>745</b>                                         | <b>20.352</b>                        |
| 21.05.01                            | Opdrachten                          | 8.733                              | 9.568                                | 457                                  | 564                                                | 10.589                               |
|                                     | – Uitvoering Duurzame productketens | 7.182                              | 3.892                                | - 98                                 | 568                                                | 4.362                                |
|                                     | – Caribisch Nederland afvalbeheer   | 1.551                              | 3.102                                | 0                                    | 0                                                  | 3.102                                |
|                                     | – Overige opdrachten                | 0                                  | 2.574                                | 555                                  | - 4                                                | 3.125                                |
| 21.05.02                            | Subsidies                           | 621                                | 1.443                                | 1.100                                | 40                                                 | 2.583                                |
| 21.05.03                            | Bijdrage aan agentschappen          | 6.830                              | 7.039                                | 0                                    | 141                                                | 7.180                                |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS          | 6.830                              | 7.039                                | 0                                    | 141                                                | 7.180                                |
| <b>21.06</b>                        | <b>Natuurlijk kapitaal</b>          | <b>3.122</b>                       | <b>1.329</b>                         | <b>328</b>                           | <b>- 811</b>                                       | <b>846</b>                           |
| 21.06.01                            | Opdrachten                          | 1.460                              | 1.141                                | 328                                  | - 623                                              | 846                                  |
| 21.06.02                            | Subsidies                           | 287                                | 188                                  | 0                                    | - 188                                              | 0                                    |
| 21.06.03                            | Bijdrage aan agentschappen          | 1.375                              | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | – waarvan bijdrage aan RWS          | 1.375                              | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| <b>Ontvangsten</b>                  |                                     | <b>0</b>                           | <b>0</b>                             | <b>0</b>                             | <b>591</b>                                         | <b>591</b>                           |

### Verplichtingen

De lagere verplichtingen worden veroorzaakt door de hieronder vermelde mutaties.

#### 21.04 Duurzaamheidsinstrumentarium

De verlaging van het opdrachtenbudget op het artikelonderdeel 21.04 Duurzaamheidsinstrumentarium betreft voornamelijk een overboeking naar OCW van € 0,5 miljoen. Het betreft een bijdrage voor de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek/Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek van Afval Naar Grondstof (VANG). De verlaging wordt daarnaast veroorzaakt door 2 overboekingen naar EZ: een overboeking van € 0,2 miljoen voor de kosten van de ontwikkeling door het CBS van de Monitor ontwikkeling brede welvaart en een overboeking van € 0,1 miljoen voor de kosten van het programma Duurzaam Door.

## 21.05 Duurzame Productketens

De verhoging van het opdrachtenbudget op het artikelonderdeel 21.05 Duurzame Productketens wordt met name veroorzaakt door een overheveling van € 0,6 miljoen vanuit het artikelonderdeel 21.06 Natuurlijk Kapitaal voor kosten betreffende biotische kringloop, incidentele subsidies natuurlijke kringloop en de ketenaanpak.

## 21.06 Natuurlijk kapitaal

De verlaging van het opdrachtenbudget op het artikelonderdeel 21.06 Duurzaam kapitaal houdt verband met het artikelonderdeel 21.05, zie ook de toelichting bij 21.05 Duurzame productketens.

## Artikel 22 Omgevingsveiligheid en milieurisico's

### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 22                                  | Omgevingsveiligheid en milieurisico's     | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                           |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                           | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                           | <b>33.108</b>                      | <b>30.227</b>                        | <b>14.905</b>                        | <b>- 225</b>                                       | <b>44.907</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                           | <b>33.780</b>                      | <b>43.367</b>                        | <b>4.814</b>                         | <b>- 625</b>                                       | <b>47.556</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                           |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>100%</i>                          |
| <b>22.01</b>                        | <b>Veiligheid chemische stoffen</b>       | <b>5.853</b>                       | <b>8.226</b>                         | <b>- 161</b>                         | <b>- 412</b>                                       | <b>7.653</b>                         |
| 22.01.01                            | Opdrachten                                | 3.312                              | 4.601                                | - 161                                | - 453                                              | 3.987                                |
| 22.01.02                            | Subsidies                                 | 600                                | 1.720                                | 0                                    | 0                                                  | 1.720                                |
|                                     | - NANoREG                                 | 425                                | 1.335                                | 0                                    | 0                                                  | 1.335                                |
|                                     | - Overige subsidies                       | 175                                | 385                                  | 0                                    | 0                                                  | 385                                  |
| 22.01.03                            | Bijdrage aan agentschappen                | 1.941                              | 1.905                                | 0                                    | 41                                                 | 1.946                                |
|                                     | - waarvan bijdrage aan RWS                | 1.941                              | 1.905                                | 0                                    | 41                                                 | 1.946                                |
| 22.01.05                            | Bijdragen aan internationale organisaties | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| <b>22.02</b>                        | <b>Veiligheid biotechnologie</b>          | <b>3.070</b>                       | <b>3.070</b>                         | <b>- 170</b>                         | <b>0</b>                                           | <b>2.900</b>                         |
| 22.02.01                            | Opdrachten                                | 3.070                              | 3.070                                | - 170                                | 0                                                  | 2.900                                |
| 22.02.05                            | Bijdragen aan internationale organisaties | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| <b>22.03</b>                        | <b>Veiligheid bedrijven en transport</b>  | <b>24.857</b>                      | <b>32.071</b>                        | <b>5.145</b>                         | <b>- 213</b>                                       | <b>37.003</b>                        |
| 22.03.01                            | Opdrachten                                | 4.377                              | 3.373                                | 831                                  | 47                                                 | 4.251                                |
|                                     | - Omgevingsveiligheid                     | 389                                | - 146                                | - 49                                 | 0                                                  | - 195                                |
|                                     | - Overige opdrachten                      | 4.050                              | 4.333                                | 880                                  | 47                                                 | 4.446                                |
| 22.03.02                            | Subsidies                                 | 14.768                             | 23.796                               | 3.714                                | - 300                                              | 27.210                               |
|                                     | - Asbest en safety deals                  | 12.278                             | 21.287                               | 3.714                                | 0                                                  | 25.001                               |
|                                     | - Overige subsidies                       | 2.490                              | 2.509                                | 0                                    | - 300                                              | 2.209                                |
| 22.03.03                            | Bijdrage aan agentschappen                | 2.666                              | 1.856                                | 0                                    | 40                                                 | 1.896                                |
|                                     | - waarvan bijdrage aan RWS                | 2.666                              | 1.856                                | 0                                    | 40                                                 | 1.896                                |
| 22.03.04                            | Bijdragen aan medeoverheden               | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | - Bijdragen asbestsanering                | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | - Bijdragen programma Externe Veiligheid  | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
|                                     | - Overige bijdragen aan medeoverheden     | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| 22.03.05                            | Bijdragen aan internationale organisaties | 0                                  | 0                                    | 0                                    | 0                                                  | 0                                    |
| 22.03.09                            | Inkomensoverdracht                        | 3.046                              | 3.046                                | 600                                  | 0                                                  | 3.646                                |
|                                     | <b>Ontvangsten</b>                        | <b>675</b>                         | <b>2.432</b>                         | <b>0</b>                             | <b>660</b>                                         | <b>3.092</b>                         |

De wijzigingen bij Tweede suppletoire binnen dit artikel zijn kleiner dan de gehanteerde norm en worden daarom niet uiteengezet (zie de leeswijzer).

## Artikel 23 Meteorologie, seismologie en aardobservatie

**Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)**

| 23                                  | Meteorologie, seismologie en aardobservatie | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|---------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                             |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                             | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                             | <b>42.586</b>                      | <b>42.522</b>                        | <b>1.074</b>                         | <b>2.732</b>                                       | <b>46.328</b>                        |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                             | <b>41.719</b>                      | <b>41.582</b>                        | <b>1.074</b>                         | <b>1.372</b>                                       | <b>44.028</b>                        |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                             |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>100%</i>                          |
| <b>23.01</b>                        | <b>Meteorologie en seismologie</b>          | <b>24.690</b>                      | <b>24.553</b>                        | <b>870</b>                           | <b>1.372</b>                                       | <b>26.795</b>                        |
| 23.01.03                            | Bijdrage aan het agentschap KNMI            | 23.823                             | 23.613                               | 870                                  | 1.372                                              | 25.855                               |
|                                     | – Meteorologie                              | 23.389                             | 23.179                               | 643                                  | 1.372                                              | 25.194                               |
|                                     | – Seismologie                               | 434                                | 434                                  | 227                                  | 0                                                  | 661                                  |
| 23.01.05                            | Bijdrage aan internationale organisaties    | 867                                | 940                                  | 0                                    | 0                                                  | 940                                  |
|                                     | – Contributie WMO (HGIS)                    | 867                                | 940                                  | 0                                    | 0                                                  | 940                                  |
| <b>23.02</b>                        | <b>Aardobservatie</b>                       | <b>17.029</b>                      | <b>17.029</b>                        | <b>204</b>                           | <b>0</b>                                           | <b>17.233</b>                        |
| 23.02.03                            | Bijdrage aan het agentschap KNMI            | 17.029                             | 17.029                               | 204                                  | 0                                                  | 17.233                               |
|                                     | – Aardobservatie                            | 17.029                             | 17.029                               | 204                                  | 0                                                  | 17.233                               |
| <b>Ontvangsten</b>                  |                                             | <b>0</b>                           | <b>0</b>                             | <b>0</b>                             | <b>0</b>                                           | <b>0</b>                             |

### Verplichtingen

De verplichtingenmutaties zijn een weerspiegeling van de onderstaande toegelichte kasmutaties.

#### 23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie

Het KNMI ontvangt een bijdrage voor de kosten die het KNMI maakt voor de dienstverlening aan Veiligheidsregio's (€ 0,1 miljoen). Daarnaast ontvangt het KNMI een compensatie voor een deel van de transitiekosten die het KNMI maakt voor de overdracht van de facilitaire dienstverlening aan RWS (€ 0,2 miljoen). Tenslotte ontvangt het KNMI een verliescompensatie doordat de kosten voor de dienstverlening hoger zijn uitgevallen dan verwacht (€ 1 miljoen).

## Artikel 24 Handhaving en toezicht

**Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)**

| 24                                  | Handhaving en toezicht          | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------------------------------------|---------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                                     |                                 |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                                     |                                 | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b>               |                                 | <b>109.561</b>                     | <b>104.649</b>                       | <b>2.110</b>                         | <b>0</b>                                           | <b>106.759</b>                       |
| <b>Uitgaven:</b>                    |                                 | <b>109.561</b>                     | <b>104.649</b>                       | <b>2.110</b>                         | <b>0</b>                                           | <b>106.759</b>                       |
| <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                 |                                    | <i>100%</i>                          |                                      |                                                    | <i>100%</i>                          |
| <b>24.01</b>                        | <b>Handhaving en toezicht</b>   | <b>109.561</b>                     | <b>104.649</b>                       | <b>2.110</b>                         | <b>0</b>                                           | <b>106.759</b>                       |
| 24.01.03                            | Bijdrage aan het agentschap ILT | 109.561                            | 104.649                              | 2.110                                | 0                                                  | 106.759                              |
|                                     | – Afval, industrie en bedrijven | 24.549                             | 23.325                               | 421                                  | 0                                                  | 23.746                               |
|                                     | – Rail en wegvervoer            | 24.765                             | 23.526                               | 774                                  | 0                                                  | 24.300                               |
|                                     | – Scheepvaart                   | 21.089                             | 20.063                               | 108                                  | 0                                                  | 20.171                               |
|                                     | – Luchtvaart                    | 17.352                             | 16.500                               | 353                                  | 0                                                  | 16.853                               |

| 24 | Handhaving en toezicht        | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|----|-------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|    |                               |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|    |                               | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
|    | – Water, producten en stoffen | 21.806                             | 21.235                               | 454                                  | 0                                                  | 21.689                               |
|    | <b>Ontvangsten</b>            | <b>0</b>                           | <b>0</b>                             | <b>0</b>                             | <b>0</b>                                           | <b>0</b>                             |

De wijzigingen bij Tweede suppletoire binnen dit artikel zijn kleiner dan de gehanteerde norm en worden daarom niet uiteengezet (zie de leeswijzer).

### Artikel 25 Brede doeluitkering (BDU)

#### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 25    | Brede doeluitkering                 | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------|-------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|       |                                     |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|       |                                     | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
|       | <b>Verplichtingen</b>               | <b>866.780</b>                     | <b>860.481</b>                       | <b>15.228</b>                        | <b>3.136</b>                                       | <b>878.845</b>                       |
|       | <b>Uitgaven:</b>                    | <b>888.311</b>                     | <b>915.049</b>                       | <b>15.228</b>                        | <b>0</b>                                           | <b>930.277</b>                       |
|       | <i>Waarvan juridisch verplicht:</i> |                                    |                                      |                                      |                                                    | <i>100%</i>                          |
| 25.01 | <b>Brede doeluitkering</b>          | <b>888.311</b>                     | <b>915.049</b>                       | <b>15.228</b>                        | <b>0</b>                                           | <b>930.277</b>                       |
|       | <b>Ontvangsten</b>                  | <b>0</b>                           | <b>0</b>                             | <b>0</b>                             | <b>0</b>                                           | <b>0</b>                             |

### Verplichtingen

De hogere verplichting komt door een bijdrage vanuit het Infrastructuurfonds ten behoeve de Rijksbijdrage aan het Kwaliteitsprogramma Blankenburgverbinding (Nieuw Waterland).

### Artikel 26 Bijdrage Investeringsfondsen

#### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 26    | Bijdrage investeringsfondsen                | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-------|---------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|       |                                             |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|       |                                             | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
|       | <b>Verplichtingen</b>                       | <b>5.695.277</b>                   | <b>5.209.307</b>                     | <b>– 345.049</b>                     | <b>– 93.098</b>                                    | <b>5.244.212</b>                     |
|       | <b>Uitgaven:</b>                            | <b>6.168.329</b>                   | <b>5.682.359</b>                     | <b>– 345.049</b>                     | <b>– 82.172</b>                                    | <b>5.255.138</b>                     |
| 26.01 | <b>Bijdrage aan het Infrastructuurfonds</b> | <b>5.450.478</b>                   | <b>5.033.227</b>                     | <b>– 358.751</b>                     | <b>– 74.357</b>                                    | <b>4.600.119</b>                     |
| 26.02 | <b>Bijdrage aan het Deltafonds</b>          | <b>717.851</b>                     | <b>649.132</b>                       | <b>13.702</b>                        | <b>– 7.815</b>                                     | <b>655.019</b>                       |
|       | <b>Ontvangsten</b>                          | <b>0</b>                           | <b>0</b>                             | <b>0</b>                             | <b>0</b>                                           | <b>0</b>                             |

Voor een specificatie van de mutaties wordt verwezen naar de Tweede suppletoire van de begroting van het Infrastructuurfonds en het Delta-fonds.

## 2.3 De niet-beleidsartikelen

### Artikel 97 Algemeen departement

**Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)**

| 97                    | Algemeen departement                | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-----------------------|-------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                       |                                     |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                       |                                     | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b> |                                     | <b>43.309</b>                      | <b>144.317</b>                       | <b>4.921</b>                         | <b>- 196</b>                                       | <b>149.042</b>                       |
| <b>Uitgaven:</b>      |                                     | <b>50.480</b>                      | <b>148.585</b>                       | <b>2.346</b>                         | <b>- 33.243</b>                                    | <b>117.688</b>                       |
| <b>97.01</b>          | <b>lenM-brede programmamiddelen</b> | <b>50.480</b>                      | <b>148.585</b>                       | <b>2.346</b>                         | <b>- 33.243</b>                                    | <b>117.688</b>                       |
| 97.01.01              | Opdrachten                          | 22.618                             | 118.212                              | 1.081                                | - 32.702                                           | 86.591                               |
|                       | – Onderzoeken ANVS                  | 3.696                              | 3.617                                | 72                                   | 0                                                  | 3.689                                |
|                       | – Overige opdrachten                | 18.922                             | 114.595                              | 1.009                                | - 32.702                                           | 82.902                               |
| 97.01.02              | Subsidies                           | 1.430                              | 1.430                                | 940                                  | - 548                                              | 1.822                                |
| 97.01.03              | Bijdrage aan agentschappen          | 21.205                             | 23.716                               | 325                                  | 7                                                  | 24.048                               |
|                       | – waarvan bijdrage aan KNMI         | 213                                | 2.583                                | 0                                    | 0                                                  | 2.583                                |
|                       | – waarvan bijdrage aan ILT          | 12.188                             | 12.188                               | 224                                  | 0                                                  | 12.412                               |
|                       | – waarvan bijdrage aan RWS          | 2.422                              | 2.563                                | 55                                   | 7                                                  | 2.625                                |
|                       | – waarvan bijdrage aan RIVM         | 6.382                              | 6.382                                | 46                                   | 0                                                  | 6.428                                |
| 97.01.06              | Bijdrage aan ZBO en RWT             | 5.227                              | 5.227                                | 0                                    | 0                                                  | 5.227                                |
|                       | – StAB                              | 5.227                              | 5.227                                | 0                                    | 0                                                  | 5.227                                |
|                       | <b>Ontvangsten</b>                  | <b>2.189</b>                       | <b>2.189</b>                         | <b>- 893</b>                         | <b>0</b>                                           | <b>1.296</b>                         |

### 97.01 lenM -brede programmamiddelen

#### Overige opdrachten

In de brief (Kamerstukken II 2015–2016 33 400, nr. 79) van 8 juli 2016 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de aanschaf van een vervangend Regeringsvliegtuig. Bij Voorjaarsnota 2017 is € 90 miljoen toegevoegd aan de begroting van lenM voor de vervanging van het Regeringsvliegtuig in 2017. Het koopcontract voor de levering van het nieuwe regeringsvliegtuig is getekend en het oude regeringsvliegtuig is verkocht. Een deel van de betaling vindt niet meer plaats in 2017 en schuift door naar volgend jaar.

#### Subsidies

Dit betreft een schuif van 2017 naar 2018. Het OPERA-project wordt eind 2017 voor 98% afgerond. Volgens subsidievoorwaarde dient 10% van het totale subsidiebedrag te worden gereserveerd voor de afrekening met accountantsverklaring. De finale afrekening zal echter pas begin 2018 worden afgegeven.

## Artikel 98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement

Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 98                    | Apparaatsuitgaven kerndepartement    | Stand<br>vastgestelde<br>begroting | Stand 1°<br>suppletoire<br>begroting | Mutaties 2° suppletoire<br>begroting |                                                    | Stand 2°<br>suppletoire<br>begroting |
|-----------------------|--------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------|
|                       |                                      |                                    |                                      | Mutaties<br>Miljoe-<br>nennota       | Overige<br>mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting |                                      |
|                       |                                      | (1)                                | (2)                                  | (3)                                  | (4)                                                | (5)=(2)+(3)+(4)                      |
| <b>Verplichtingen</b> |                                      | <b>317.847</b>                     | <b>339.792</b>                       | <b>1.620</b>                         | <b>- 4.139</b>                                     | <b>337.273</b>                       |
| <b>Uitgaven:</b>      |                                      | <b>321.827</b>                     | <b>346.423</b>                       | <b>5.420</b>                         | <b>- 8.143</b>                                     | <b>343.700</b>                       |
| <b>98.01</b>          | <b>Personele uitgaven</b>            | <b>218.900</b>                     | <b>229.184</b>                       | <b>9.935</b>                         | <b>- 4.723</b>                                     | <b>234.396</b>                       |
|                       | – waarvan eigen personeel            | 192.144                            | 195.529                              | 5.524                                | - 2.106                                            | 198.947                              |
|                       | – waarvan externe inhuur             | 17.418                             | 24.476                               | 4.331                                | - 1.666                                            | 27.141                               |
|                       | – waarvan overige personele uitgaven | 9.338                              | 9.179                                | 80                                   | - 951                                              | 8.308                                |
| <b>98.02</b>          | <b>Materiele uitgaven</b>            | <b>102.927</b>                     | <b>117.239</b>                       | <b>- 4.515</b>                       | <b>- 3.420</b>                                     | <b>109.304</b>                       |
|                       | – waarvan ICT                        | 19.845                             | 25.128                               | 1.725                                | - 4.532                                            | 22.321                               |
|                       | – waarvan bijdrage aan SSO's         | 54.937                             | 60.318                               | - 910                                | 4.166                                              | 63.574                               |
|                       | – waarvan overige materiële uitgaven | 28.145                             | 31.793                               | - 5.330                              | - 3.054                                            | 23.409                               |
|                       | <b>Ontvangsten</b>                   | <b>3.530</b>                       | <b>17.732</b>                        | <b>350</b>                           | <b>300</b>                                         | <b>18.382</b>                        |

### Verplichtingen

De verplichtingenmutaties zijn een weerspiegeling van de onderstaande toegelichte kasmutaties.

#### 98.01 Personele uitgaven

De lagere kosten op personele uitgaven (€ 4,7 miljoen) worden voor een groot deel veroorzaakt door vacatureruimte, onder andere door opgelopen vertragingen bij de vacaturevervulling, met name bij de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS). Daarnaast wordt bij Eenvoudig Beter en ERTMS als gevolg van opgelopen vertraging bij beide projecten, een deel van de voorziene capaciteit op een later moment ingevuld (met name externe inhuur). Tot slot is er sprake geweest van een lager aantal uitkeringen dan begroot aan postactieven.

#### 98.02 Materiële uitgaven

De lagere kosten voor ICT wordt veroorzaakt door uitbesteding van een deel van de kantoorautomatisering aan rijksbrede SSO's en een verdere toename van facilitaire dienstverlening ten behoeve van het pand Rijnstraat leidt tevens tot een verhoogde bijdrage aan rijksbrede SSO's. De lagere reguliere materiële uitgaven zijn het gevolg van een overboeking van budget naar RWS voor compensatie van gemaakte kosten in het kader van de Participatiewet en lagere uitgaven door vertraging bij de invoering van een nieuw systeem voor de voering van de begrotingsadministratie en een aanpassing van het kasritme voor ERTMS.

### Ontvangsten

De hogere ontvangsten worden veroorzaakt door de Planbureau voor de Leefomgeving die extra onderzoek verricht.

## Artikel 99 Nominaal en onvoorzien

### Budgettaire gevolgen van beleid: Tweede suppletoire begroting 2017 (Bedragen x € 1.000)

| 99                            | Nominaal en onvoorzien | Stand vastgestelde begroting | Stand 1° suppletoire begroting | Mutaties 2° suppletoire begroting |                                           | Stand 2° suppletoire begroting |
|-------------------------------|------------------------|------------------------------|--------------------------------|-----------------------------------|-------------------------------------------|--------------------------------|
|                               |                        |                              |                                | Mutaties Miljoenennota            | Overige mutaties 2° suppletoire begroting |                                |
|                               |                        | (1)                          | (2)                            | (3)                               | (4)                                       | (5)=(2)+(3)+(4)                |
| <b>Verplichtingen</b>         |                        | 21                           | 136.822                        | - 109.101                         | 329                                       | 28.050                         |
| <b>Uitgaven:</b>              |                        | 21                           | 136.822                        | - 109.101                         | 329                                       | 28.050                         |
| <b>Nominaal en onvoorzien</b> |                        | 21                           | 136.822                        | - 109.101                         | 329                                       | 28.050                         |
| <b>Ontvangsten</b>            |                        | 0                            | 0                              | 0                                 | 0                                         | 0                              |

De wijzigingen bij Tweede suppletoire binnen dit artikel zijn kleiner dan de gehanteerde norm en worden daarom niet uiteengezet (zie de leeswijzer).

### 2.4 De agentschappen

Conform de Rijksbegrotingvoorschriften worden hieronder de exploitatie en kasstroomoverzichten opgenomen van agentschappen waarbij sprake is van cumulatieve mutaties (in totaal) groter dan 5% van de oorspronkelijk vastgestelde begroting of cumulatieve mutaties (in totaal) groter dan € 20 miljoen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting.

### Rijkswaterstaat

#### Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap Rijkswaterstaat. Tweede suppletoire begroting 2017 (bedragen X € 1.000)

| Omschrijving                      | (1)<br>Vastgestelde begroting | (2)<br>Mutaties 1° suppletoire begroting | (3)<br>Mutaties 2° suppletoire begroting | (4)=(1)+(2)+(3)<br>Totaal geraamd |
|-----------------------------------|-------------------------------|------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------------|
| <b>Baten</b>                      |                               |                                          |                                          |                                   |
| Omzet lenM                        | 2.173.987                     | - 8.593                                  | 63.112                                   | 2.228.506                         |
| Omzet nutv werkzaamheden          | 0                             | 347.976                                  | 0                                        | 347.976                           |
| Omzet overige departementen       | 28.360                        |                                          | 0                                        | 28.360                            |
| Omzet derden                      | 175.683                       |                                          | 4.000                                    | 179.683                           |
| Rentebaten                        | 800                           |                                          | 0                                        | 800                               |
| Vrijval voorzieningen             | 3.000                         |                                          | 0                                        | 3.000                             |
| Bijzondere baten                  |                               |                                          |                                          |                                   |
| <b>Totaal baten</b>               | <b>2.381.830</b>              | <b>339.383</b>                           | <b>67.112</b>                            | <b>2.788.325</b>                  |
| <b>Lasten</b>                     |                               |                                          |                                          |                                   |
| Apparaatskosten                   | 997.445                       | 8.338                                    | 31.106                                   | 1.036.889                         |
| - Personele kosten                | 744.372                       | 8.338                                    | 31.106                                   | 783.816                           |
| <i>Waarvan eigen personeel</i>    | <i>691.030</i>                | <i>8.338</i>                             | <i>11.106</i>                            | <i>710.474</i>                    |
| <i>Waarvan externe inhuur</i>     | <i>51.842</i>                 |                                          | <i>20.000</i>                            | <i>71.842</i>                     |
| <i>Waarvan overige p-kosten</i>   | <i>1.500</i>                  |                                          | <i>0</i>                                 | <i>1.500</i>                      |
| - Materiele kosten                | 253.073                       | 0                                        | 0                                        | 253.073                           |
| <i>Waarvan apparaat ICT</i>       | <i>30.000</i>                 |                                          | <i>0</i>                                 | <i>30.000</i>                     |
| <i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i> | <i>56.000</i>                 |                                          | <i>0</i>                                 | <i>56.000</i>                     |
| <i>Waarvan overige M-kosten</i>   | <i>167.073</i>                |                                          | <i>0</i>                                 | <i>167.073</i>                    |
| Onderhoud                         | 1.326.662                     | 331.045                                  | 36.006                                   | 1.693.713                         |
| Rentelasten                       | 8.748                         |                                          | 0                                        | 8.748                             |
| Afschrijvingskosten               | 39.975                        |                                          | 0                                        | 39.975                            |
| - Materieel                       | 38.500                        |                                          | 0                                        | 38.500                            |
| <i>Waarvan apparaat ICT</i>       | <i>6.000</i>                  |                                          | <i>0</i>                                 | <i>6.000</i>                      |
| - Immaterieel                     | 1.475                         |                                          | 0                                        | 1.475                             |
| Overige lasten                    |                               |                                          |                                          |                                   |
| - Dotaties voorzieningen          |                               |                                          |                                          |                                   |

| Omschrijving                     | (1)<br>Vastgestelde<br>begroting | (2)<br>Mutaties 1°<br>suppletoire<br>begroting | (3)<br>Mutaties 2°<br>suppletoire<br>begroting | (4)=(1)+(2)+(3)<br>Totaal geraamd |
|----------------------------------|----------------------------------|------------------------------------------------|------------------------------------------------|-----------------------------------|
| – Bijzondere lasten              |                                  |                                                |                                                |                                   |
| <b>Totaal lasten</b>             | <b>2.372.830</b>                 | <b>339.383</b>                                 | <b>67.112</b>                                  | <b>2.779.325</b>                  |
| Saldo van baten en lasten        | 9.000                            | 0                                              | 0                                              | 9.000                             |
| Dotatie aan reserve Rijksrederij | – 9.000                          |                                                |                                                | – 9.000                           |
| <b>Te verdelen resultaat</b>     | <b>0</b>                         | <b>0</b>                                       | <b>0</b>                                       | <b>0</b>                          |

## Toelichting

### Baten

### Omzet lenM

#### Areaalgroei

- Om een betere relatie te leggen tussen de gevraagde productie en de daarvoor benodigde capaciteit is binnen lenM voor RWS het instrument Strategisch Capaciteitsmanagement ontwikkeld. Daarbij wordt op basis van vastgestelde normen, rekenregels en tarieven voor alle werkprocessen van RWS doorgerekend wat de benodigde capaciteit voor de komende 5 jaar is op basis van de huidige verwachte producten en prestatieopgaven. Hieruit is naar voren gekomen dat RWS de komende jaren als gevolg van areaalgroei (autonome ontwikkeling) meer sluizen, stuwen en tunnels oplevert die op basis van de huidige capaciteit niet bemand kunnen worden. Dit leidt tot een extra capaciteitsbehoefte van 36 FTE in 2017 oplopend naar 68 FTE in 2022. Dit betekent een verhoging van de omzet lenM in 2017 met € 4,3 miljoen.

#### Waterveiligheid

- Begin 2016 is er bij een aantal stormvloedkeringen (Maeslantkering, Hartelkering, Hollandse IJsselkering en Haringvlietstuizen) geconstateerd dat er een formatietekort van totaal 10,2 FTE is, als gevolg van de complexiteit van de objecten. Hierdoor is meer inzet nodig voor bijvoorbeeld het opstellen van faalkansrapportages en meer begeleiding van de aannemers van RWS ten aanzien van het beheer en onderhoud van de stormvloedkeringen. Dit betekent een verhoging van de omzet lenM in 2017 met € 0,9 miljoen.
- RWS is één van de vertegenwoordigers voor het Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW). Om de kennis op het gebied van waterveiligheid te versterken wordt in samenspraak met de voorzitter van ENW 5 extra formatieplaatsen gecreëerd in 2017 en verder. Dit betekent een verhoging van de omzet lenM in 2017 met € 0,6 miljoen.
- In 2014 heeft RWS het beheer van de stormvloedkering Ramspol overgenomen van Waterschap Groot Salland (nu Waterschap Drents Overijsselse Delta). RWS voert het Beheer en Onderhoud middels een andere methodiek uit dan het waterschap. De RWS-eisen hebben tot gevolg dat voor het beheer en onderhoud aan de kering meer capaciteitsinzet nodig is dan aanvankelijk ingeschat. Hiervoor is 6,2 FTE toegevoegd in 2017 en latere jaren. Dit betekent een verhoging van de omzet lenM in 2017 met € 0,6 miljoen.

## Connecting Mobility

- Connecting Mobility (CM) is een uitvoeringsprogramma dat werkt aan de realisatie van de Routekaart binnen het actieprogramma «Beter Geinformeerd Op Weg». Hiervoor is 12 FTE toegevoegd in 2017 tot en met 2019. Dit betekent een verhoging van de omzet lenM in 2017 met € 1,3 miljoen.

## Wet Werk en Zekerheid

- Op basis van de wet Werk en Zekerheid is het sinds 1 mei 2016 niet meer mogelijk om gebruik te maken van payrollings binnen de rijksoverheid. Gevolg van de wet is dat 13 oud-payrollers, die binnen RWS kerntaken uitvoeren, conform wettelijke verplichting zijn verambtelijkt voor de jaren 2017 tot en met 2019. Dit betekent een verhoging van de omzet lenM in 2017 met € 1,1 miljoen.

Daarnaast is de omzet lenM in 2017 verhoogd door o.a. loon- en prijsbijstelling (€ 30,0 miljoen), het project SWUNG naleving geluidsplafonds (€ 14,0 miljoen), bijdrage arbeidsgehandicapten (€ 1,8 miljoen), bijdrage kansrijke vluchtelingen (€ 0,1 miljoen), bijdragen van het Ministerie van Economische Zaken aan het project Wind op Zee en Maritiem informatiepunt (€ 7,5 miljoen) en aan het project Nautische voorzieningen windparken (€ 1 miljoen)

## Omzet derden

De stijging ten opzichte van de begroting 2017 met € 4,0 miljoen wordt veroorzaakt door de opbrengsten grote wateren. Dit betreft het effectueren van overdrachtsafspraken tussen het Rijksvastgoedbedrijf en lenM/RWS.

## Lasten

### Apparaatskosten

Dit betreffen de personele uitgaven samenhangend met de eerder genoemde loon- en prijsbijstelling (€ 18,0 miljoen), areaalgroei (€ 4,3 miljoen), stormvloedkeringen (€ 0,9 miljoen), waterveiligheidsexperts (€ 0,6 miljoen), Ramspol kering (€ 0,6 miljoen), Connecting Mobility (€ 1,3 miljoen), payrollers (€ 1,1 miljoen), bijdrage van EZ aan het project Wind op Zee en Maritiem informatiepunt (€ 0,8 miljoen), bijdrage arbeidsgehandicapten (€ 1,9 miljoen), bijdrage kansrijke vluchtelingen (€ 0,1 miljoen) en bijdrage van EZ aan het project nautische voorzieningen windparken (€ 1 miljoen).

### Onderhoud

Deze mutatie bestaat uit de prijsbijstelling (€ 12,0 miljoen), het project SWUNG naleving geluidsplafonds (€ 14,0 miljoen) bijdrage van EZ aan het project Wind op Zee en Maritiem informatiepunt (€ 6,7 miljoen) en de opbrengsten grote wateren (€ 4,0 miljoen).

**Kasstroomoverzicht (bedragen x € 1.000)**

| Omschrijving                                              | (1)<br>Vastge-<br>stelde<br>begroting | (2)<br>Mutaties<br>1 <sup>e</sup><br>supple-<br>toire<br>begroting | (3)<br>Mutaties<br>2 <sup>e</sup><br>supple-<br>toire<br>begroting | (4)=(1)+(2)+(3)<br>Totaal<br>geraamd |
|-----------------------------------------------------------|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|
| <b>1. Rekening courant RHB<br/>1 januari 2017</b>         | <b>250.657</b>                        | <b>351.277</b>                                                     |                                                                    | <b>601.934</b>                       |
| 2a Totaal ontvangsten operatio-<br>nele kasstroom (+)     | 2.376.530                             | - 8.593                                                            | 67.112                                                             | 2.435.049                            |
| 2b Totaal uitgaven operationele<br>kasstroom (-/-)        | - 2.327.555                           | 8.593                                                              | - 415.088                                                          | - 2.734.050                          |
| 2. Totaal operationele kasstroom                          | 48.975                                | 0                                                                  | - 347.976                                                          | - 299.001                            |
| 3a Totaal investeringen (-/-)                             | - 29.400                              |                                                                    |                                                                    | - 29.400                             |
| 3b Totaal boekwaarde desinveste-<br>ringen (+)            |                                       |                                                                    | 2.340                                                              | 2.340                                |
| 3. Totaal investeringskasstroom                           | - 29.400                              | 0                                                                  | 2.340                                                              | - 27.060                             |
| 4a Eenmalige uitkering aan het<br>moederdepartement (-/-) |                                       | - 32.507                                                           |                                                                    | - 32.507                             |
| 4b Eenmalige storting door het<br>moederdepartement (+)   | 14.200                                |                                                                    |                                                                    | 14.200                               |
| 4c Aflossingen op leningen (-/-)                          | - 34.000                              |                                                                    | 11.000                                                             | - 23.000                             |
| 4d Beroep op leenfaciliteit (+)                           | 33.000                                |                                                                    | - 3.000                                                            | 30.000                               |
| 4. Totaal financieringskasstroom                          | 13.200                                | - 32.507                                                           | 8.000                                                              | - 11.307                             |
| <b>5. Rekening-courant RHB<br/>31 december 2017</b>       | <b>283.432</b>                        | <b>318.770</b>                                                     | <b>- 337.636</b>                                                   | <b>264.566</b>                       |

**Toelichting****Operationele kasstroom**

De ontvangsten binnen de operationele kasstroom liggen hoger dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de omzet lenM waar extra middelen zijn toegekend voor o.a. loon- en prijsbijstelling, het project SWUNG naleving geluidsplafonds en areaalgroei. De uitgaven binnen de operationele kasstroom zijn hoger door de hogere opbrengst en door de nog uit te voeren werkzaamheden.

**Boekwaarde desinvesteringen**

De panden Meenteweg (Zwolle) en Beatrixhaven 12 (Werkendam) zijn reeds voor 2017 verkocht en gedesinvesteerd. Hierbij is bij het deactiveren van de gebouwen echter vergeten om de grond mee te nemen (grond opbrengst is met gebouw verrekend). Hierom zijn de gronden in 2017 gedeactiveerd (Meenteweg: € 0,1 miljoen en Beatrixhaven: € 0,1 miljoen) met als opmerking verschroot. De overige desinvesteringen 2017 betreffen voornamelijk «restwaarde-uitkeringen» vanuit contract met leaseplan voor auto's (€ 1,7 miljoen). De Stormmeeuw (schip Rijksrederij) is verkocht via RVB, boekwinst (€ 1 miljoen)

**Aflossingen op leningen**

De oplevering van de activa laat in 2017 nog op zich wachten. Hierdoor zijn de aangevraagde leningen laag waardoor de aflossing minder wordt.

**Beroep op leenfaciliteit**

Daarnaast is vanwege de gunstige liquiditeitspositie van RWS besloten om voorlopig geen leningen af te sluiten voor activa met een levensduur van 3 jaar.

# Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut

Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap KNMI Suppletoire begroting 2017 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

| Omschrijving                       | (1) Vastgestelde Begroting | (2) Mutaties 1° suppletoire begroting | (3) Mutaties 2° suppletoire begroting | (4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd |
|------------------------------------|----------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|--------------------------------|
| <b>Baten</b>                       |                            |                                       |                                       |                                |
| Omzet lenM                         | 44.528                     | - 210                                 | 2.215                                 | 46.533                         |
| Omzet lenM – Nutv werkzaamheden    | –                          |                                       | 6.228                                 | 6.228                          |
| Omzet overige departementen        | 2.402                      |                                       | 219                                   | 2.621                          |
| Omzet derden                       | 23.347                     |                                       | - 1.308                               | 22.039                         |
| Rentebaten                         |                            |                                       | –                                     | –                              |
| Bijzondere baten                   |                            |                                       | –                                     | –                              |
| <b>Totaal baten</b>                | <b>70.277</b>              | <b>- 210</b>                          | <b>7.354</b>                          | <b>77.421</b>                  |
| <b>Lasten</b>                      |                            |                                       |                                       |                                |
| Apparaatskosten                    | 40.009                     | - 210                                 | 4.345                                 | 44.144                         |
| – Personele kosten                 | 29.960                     | - 210                                 | 2.842                                 | 32.592                         |
| * waarvan eigen personeel          | 29.460                     | - 210                                 | 1.690                                 | 30.940                         |
| * waarvan externe inhuur           | 500                        | –                                     | 1.037                                 | 1.537                          |
| * waarvan overige personele kosten |                            | –                                     | 115                                   | 115                            |
| – Materiële kosten                 | 10.049                     | –                                     | 1.502                                 | 11.551                         |
| * waarvan apparaat ICT             | 1.612                      |                                       | 2.177                                 | 3.789                          |
| * waarvan bijdrage aan SSO's       | 4.966                      |                                       | - 448                                 | 4.518                          |
| * waarvan overige materiele kosten | 3.471                      | –                                     | - 227                                 | 3.244                          |
| Materiele Programmakosten          |                            |                                       |                                       |                                |
| * Aardobservatie                   | 17.029                     | –                                     | 5.175                                 | 22.204                         |
| * Overig                           | 10.986                     |                                       | - 1.027                               | 9.959                          |
| Rentelasten                        | 242                        |                                       | - 242                                 | –                              |
| Afschrijvingskosten                | 2.011                      |                                       | 103                                   | 2.114                          |
| – materieel                        | 2.011                      |                                       | 103                                   | 2.114                          |
| – immaterieel                      |                            |                                       | –                                     | –                              |
| Overige lasten                     |                            |                                       | –                                     | –                              |
| – dotatie voorziening              |                            |                                       | –                                     | –                              |
| – bijzondere lasten                |                            |                                       | –                                     | –                              |
| <b>Totaal lasten</b>               | <b>70.277</b>              | <b>- 210</b>                          | <b>8.354</b>                          | <b>78.421</b>                  |
| <b>Te verdelen resultaat</b>       | <b>0</b>                   | <b>–</b>                              | <b>- 1.000</b>                        | <b>- 1.000</b>                 |

## Toelichting

### Baten

#### Omzet lenM

De omzet lenM neemt toe als gevolg van een incidentele compensatie voor onvoorziene hogere personeelskosten, de loon- en prijsbijstelling 2017 en de offerte 2017.

#### Omzet lenM – Nog uit te voeren werkzaamheden

De hogere kosten in het kader van aardobservatie (€ 5 miljoen) worden gedekt vanuit de balans (vooruit ontvangen bedragen EUMETSAT). Daarnaast is voor een aantal beleidsintensiveringen nog vooruit ontvangen bedragen beschikbaar (€ 1,5 miljoen) welke in 2017 ingezet zullen worden.

#### Omzet overige departementen

De omzet is in eerste instantie verhoogd doordat verwachting was dat er een nieuw project voor het Ministerie van Economische zaken zou gaan starten. Inmiddels is duidelijk dat het nieuwe project van het Ministerie van Economische Zaken dit jaar niet meer zal starten waardoor de omzet

is verlaagd. Tevens is de omzet van het RIVM verlaagd vanwege het aflopen van een project.

#### *Omzet derden*

De omzet derden neemt af vanwege tegenvallende opbrengsten op het gebied van maatwerk. Uitgebrachte offertes voor maatwerk worden niet gehonoreerd vanwege beperkte financiële middelen bij opdrachtgevers.

### **Lasten**

#### *Personele kosten*

Door een uitbreiding van de bezetting zijn de kosten eigen personeel verhoogd. Door hogere inhuurkosten voor projecten en tijdelijke vervanging van medewerkers is de inhuur verhoogd.

#### *Materiële apparaatskosten*

Bij het opstellen van de begroting 2018 zijn ten onrechte apparaatskosten onder programmakosten geboekt. De stijging op de materiële kosten apparaat ICT betreft de correctie hiervan (€ 2 miljoen).

#### *Materiële programmakosten*

De uitgaven in het kader van aardobservatie zijn circa € 5 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot doordat de contributie aan EUMETSAT hoger is uitgevallen voorzien.

#### *Rentelasten*

Er worden geen mutaties in de rentekosten voorzien.

#### **Kasstroomoverzicht (Bedragen x € 1.000)**

|     | Omschrijving                                      | (1) Vastgestelde begroting | (2) Mutaties 1° suppletoire begroting | (3) Mutaties 2° suppletoire begroting | (4) = (1)+(2)+(3) Totaal geraamd |
|-----|---------------------------------------------------|----------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|----------------------------------|
| 1.  | <b>Rekening-courant RHB 1 januari 2016</b>        | <b>13.400</b>              | <b>- 1.732</b>                        | <b>0</b>                              | <b>11.668</b>                    |
|     | Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)     | 2.011                      |                                       | 1.465                                 | 3.476                            |
|     | Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)      | - 3.945                    |                                       | - 7.786                               | - 11.731                         |
| 2.  | Totaal operationele kasstroom                     | - 1.934                    | -                                     | - 7.104                               | - 9.038                          |
| 3a. | Totaal investeringen (-/-)                        | - 3.927                    | - 1.697                               | 160                                   | - 5.464                          |
| 3b. | Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)            |                            |                                       | -                                     | -                                |
| 3.  | Totaal investeringskasstroom                      | - 3.927                    | - 1.697                               | 160                                   | - 5.464                          |
| 4a. | Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)   |                            |                                       | -                                     | -                                |
| 4b. | Eenmalige storting door het moederdepartement (+) |                            |                                       |                                       |                                  |
| 4c. | Aflossingen op leningen (-/-)                     | - 366                      | 366                                   | -                                     | -                                |
| 4d. | Beroep op leenfaciliteit (+)                      | 3.927                      | 1.697                                 | - 160                                 | 5.464                            |
| 4.  | Totaal financieringskasstroom                     | 3.561                      | 2.063                                 | - 160                                 | 5.464                            |
| 5.  | <b>Rekening-courant RHB 31 december 2017</b>      | <b>11.100</b>              | <b>- 1.366</b>                        | <b>- 6.321</b>                        | <b>3.143</b>                     |

### **Toelichting**

#### *Rekening-courant RHB 1 januari 2017*

De stand is aangepast conform de jaarrekening 2016.

### *Operationele kasstroom*

Het resultaat van de mutaties in de staat van baten en lasten hebben een negatieve invloed op de operationele kasstroom van (€ 1,0 miljoen). Daarnaast is het saldo van de contributie uitgaven en de ontvangen bijdrage in het kader van aardobservatie circa € 1,4 miljoen hoger dan eerder begroot door een stijging van de contributie uitgaven EUMETSAT en wordt voor een bedrag van circa € 1,5 miljoen aan uitgaven gedaan voor projecten waar reeds eerder de middelen voor zijn ontvangen. Tot slot zijn in 2017 een tweetal grote facturen betaald die nog betrekking hadden op 2016, welke leidt tot per saldo een daling van de kasstroom met € 3,2 miljoen.

### *Investerings- en financieringskasstroom*

De investeringen en het beroep op de leenfaciliteit zijn aangepast conform de leenaanvraag 2017 van het KNMI.